

Jakten på leselysten

Forfattere, foreldre og forlag frister med fantasy til frokost og krim til kvelds. Men finnes det historier som fenger like godt som dataspill? Jakten på leselysten er en leteaksjon. Bokhyller må finkjemmes.

Tekst Emma Therese Hansen Illustrasjon Trude Tjensvold

Du har gjort alt riktig. *Lest Lille Larven Aldrimett* for toåringen, ledd av muldvarpen med bæsj på hodet sammen med treåringen, mens fire-femåringen er blitt bestevenner med Karsten og Petra. I første klasse lokker kanskje Rampete Robin latteren frem, men så mister mange interessen. Spesielt guttene. Er bokormen tapt for alltid eller kan leselysten vekkes på nytt?

Lese høyt og lavt

Heidi Linde debuterte som forfatter i 1998 og har siden skrevet flere barnebøker, blant annet om antiheltinnen Pym Petterson. Linde vokste selv opp i en tid da det ikke var lånekort på barnas mest populære krimhelter.

– I min barndom fantes ikke Frøken Detektiv-bøkene på biblioteket. De var ikke bra nok, og det sier noe om en holdning, sier Linde, som også pløyde gjennom historiene om Hardygutten da hun var i slukeladeren.

Hun synes først og fremst man skal fokusere på gleden ved å lese, ikke bare nytteverdien.

– Det viktigste er å kunne sitte og

kose seg med en bok.

Sønnene, som går i 3. klasse, er på skolebiblioteket en gang i uken. De låner alt fra *Rampete Robin*, *Kaptein Supertruse*, *Pingla*, *Timmy Tabbe* til faktabøker som *Guinness rekordbok*, *Alt om-serien* og bøker om vikingtiden.

– Jeg synes det er fint at de venner seg til å låne en bok, uansett sjanger og innhold.

Som forfatter er Heidi Linde opptatt av formidling og er ofte rundt på skoler og leser høyt fra bøkene sine. Hun opplever at selv de som sier de ikke er så interessert i bøker, kan bli fanget av en historie, og at det å lese høyt for litt eldre barn er undervurdert.

– Jeg leser høyt for 6. – 7.-klassinger og de er ikke vant til å bli lest for lenger, men jeg ser at de koser seg med det. Jeg har til og med opplevd elever på videregående si: «Å, det er så lenge siden noen har lest for meg!»

Hun synes ikke det gjør noe om man noen ganger velger bøker som er ment for yngre.

– Det er ikke nødvendigvis feil med for barnslige bøker. Prøv billedbøker hvis man sliter med leselysten. Det er ofte litt bedre

å gå ned i alder innimellom i stedet for å strekke seg. Da *Sofies verden* ble utgitt, så tipper jeg at det var mange foreldre til tiåringer som kjøpte den boken og at det var noen barn som mistet motet.

Lindes egne sønner vender stadig tilbake til serien *Klassen min!* av Helena Bros.

En kilde til dårlig samvittighet

Foreldre vet at det er viktig å lese bøker. Forskning viser gang på gang at språk og sosiale ferdigheter utvikles gjennom lesing. Derfor testes leseferdigheten hyppig og skolene tar i bruk stoppeklokken.

– I ukeplanen står det at man skal lese 20 minutter om dagen. Men det får vi ikke alltid til og man går med konstant dårlig samvittighet, innrømmer Heidi Linde.

Hun mener boklesing fort kan bli noe man bare må «få unna».

– Har man fått med seg det man har lest? Hvis ikke blir det ingen god opplevelse. Det er bedre med fem gode minutter enn 20 tvangsminutter. Det er også viktig å huske på hva som er praktisk gjennomførbart i hverdagen. Barn lider jo under vårt tidspres også.

Linde råder foreldre til å bruke litt tid på å finne de riktige bokseriene.

«Lån en hel haug med bøker på biblioteket! Med mange bøker å velge mellom så kan man lese en ny dersom man begynner på en bok man ikke liker.»

Pia Larsen, Cappelen Damm

bokhandlerne, gjør turen til en opplevelse og la dem velge en bok. Barn er gode i engelsk i dag.

Tegneserier treffer

Flere illustrasjoner og bøker som blander inn tegneserieelementer har gjort inngangen til lesing lettere de siste årene. *Seriene Taynikma*, *En pingles dagbok*, *Kaptein Supertruse* og *Gutta i trehuset* er bare noen eksempler.

– Bøkene om Pingla, som er en blanding av tegneserie og tekstbok, skapte noe helt nytt, forteller Pia Larsen.

Hun trekker frem Arne Svingens serie *Verdens farligste gjeng* som et norsk eksempel, der teksten uthves med grafiske elementer for å lette lesingen.

Jentene har samtidig hevet seg over Nina Elisabeth Grøntvedts bøker *Hei, det er meg*, *Absolutt ukysset* og *Supersommer*. Grøntvedts bøker ligner 80-tallets Pusurdagbøker, fulle av illustrasjoner og små tekster i tillegg til hele sider med uavbrutt tekst. Dette har skapt stor leseglede, spesielt blant jentene.

Mens mange foreldre som er vokst opp på 80-tallet husker bøker som *Kjør meg til Slottsparken* og *Å være ung er for jævlig* (Christiane F.), der livet som ungdom stort sett var en lang rekke problemer, så er dagens realistiske ungdomsbøker mye mer opptatt av å løse dem.

– John Greens bøker, *Faen ta skjebnen* og *Hvem er du, Alaska?*, er gode, realistiske ungdomsbøker, men de er ikke bare problemorienterte som på 1970- og 80-tallet. Livet er viktigere enn problemet, sier Larsen, som opplever at jentene leser bredere og anbefaler oftere til hverandre enn guttene.

– Gutter leser kanskje mindre, men det paradoksale er jo at det er flere gutteplott, flere gutter i hovedrollen og flere mannlige forfattere enn før. Hvorfor mister guttene interessen? spør Larsen, som på hjemmebane forsøker å pushe bøker på sønnen på 13 som har vært en bokleser, men som nå foretrekker Netflix og YouTube.

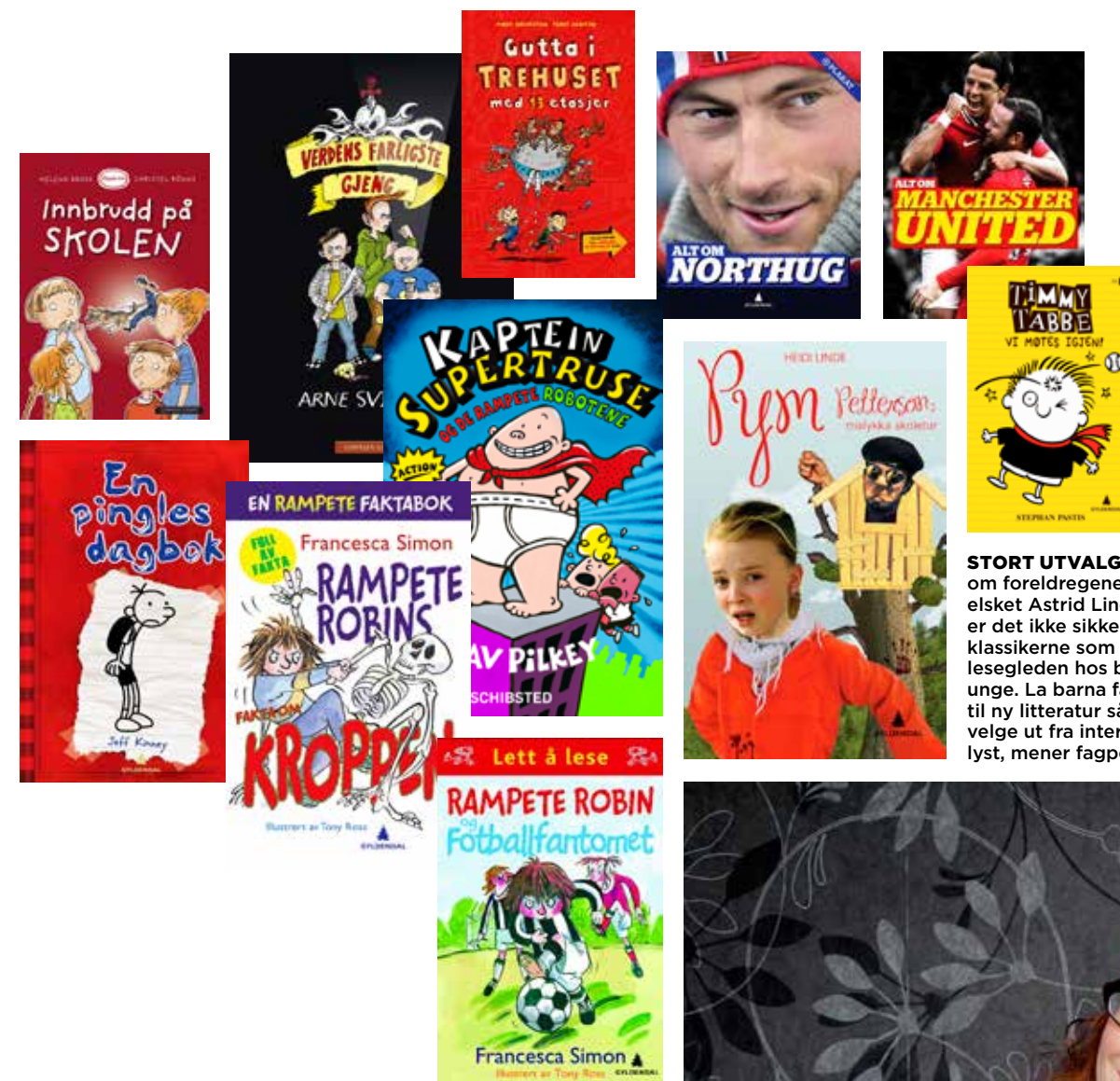
Gutter og lesing

Det har nærmest blitt et mantra at gutter ikke leser. Ole Ivar Burås Storø i Foreningen !les nyanserer det hele litt.

– Vurderer man lesing, lese lyst og litteraturinteresse ut fra grafer og tabeller, leser jenter mer og bedre enn gutter. Men det betyr jo ikke at gutter ikke kan ha like sterke leseopplevelser. Er lesing blitt en konkurranse mellom kjønnene? Er det om å gjøre å lese mest og best? Litteraturlesing er, slik jeg ser det, en verdi som ikke er så lett å måle ut fra spørreskjemaer og tabeller. Det handler om engasjement og opplevelser. Det er blitt legitimt å si at gutter ikke leser, og det er ikke utenkelig at det for mange gutter blir en selvoppyllende profeti.

Burås Storø mener vi må slutte å omtale gutter som en gjeng lese-svake. Han viser til den engelske undersøkelsen «Boys Reading Commission» fra 2010 som skisserte flere årsaker til hvorfor gutter ikke presterer like godt som jenter i lesing.

– Her handlet det ikke om trær, testosteron og bevegelsestrang, men om at jenter i større grad blir oppmuntret til å lese av foreldre og lærere, får oftere bøker i gave, blir oftere tatt med på biblioteket og har tydeligere lesende rollemodeller, først og fremst i mamma. Videre hevdet undersøkelsen at lærere mangler kunnskap

STORT UTVALG: Selv om foreldregenerasjonen elsket Astrid Lindgren, er det ikke sikkert det er klassikerne som vekker leseglede hos barn og unge. La barna få tilgang til ny litteratur så de kan velge ut fra interesse og lyst, mener fagpersoner.

«I ukeplanen står det at man skal lese 20 minutter om dagen. Men det får vi ikke alltid til og man går med konstant dårlig samvittighet. Det er bedre med fem gode minutter enn 20 tvangsminutter»

Forfatter og tobarnsmor Heidi Linde

FOTO NINA RUUD

«Er lesing blitt en konkurranse mellom kjønnene? Er det om å gjøre å lese mest og best?»

Ole Ivar Burås Storø i Foreningen !les

om nyere og spennende tekster for gutter, noe som fører til at gutter ikke gis samme muligheten til å utvikle sin leseidentitet gjennom å erfare lesing som en glede i seg selv. Og dernest at den maskuline identiteten ikke verdsetter læring og lesing som et trekk ved suksess, sier Burås Storø.

Lesende rollemodeller

I rapporten «Reaching Out With Role Models» fra 2009 svarte nærmere 80 prosent at de hadde en lesende rollemodell og at det var viktig. De fleste oppga foreldre og familiemedlemmer som de største rollemodellene, deretter lærere, bibliotekarer og kjendiser. Barnas konkrete tips til voksne var å tipse dem om lesestoff, lese selv og fortelle hvorfor lesing er viktig. De fleste trakk frem mamma som en større rollemodell enn pappa, ikke nødvendigvis for at mamma er viktigere, men fordi hun er mer synlig når det kommer til lesing.

– Det kan tenkes at det er lignende funn i Norge, uten at jeg kjenner til det, men jeg vil imidlertid ikke si at far bør på banen, fordi det er mange fedre som allerede er på banen, men det er viktig med en bevisstgjøring av viktigheten av å være et lesende forbilde, for både far og mor, og at det ikke er opp til skolen alene å utvikle lesere.

I 2012 gjorde Foreningen !les et forsøk på å skape flere lesende rollemodeller med prosjektet «Hat trick». Sammen med fotballsko ble bøker pakket i bagen og man flyttet litteratur og formidling ut av bibliotekene og inn på idrettsbanen, der blant annet tidligere fotballspillere ble hyret inn som formidlere.

– Det skapte et stort engasjement hos tilhørerne og ble en vei inn i bøkene. Ved

økt tilgjengelighet, senket vi terskelen for å lese, med spennende bokpresentasjoner, økte vi lysten til å lese.

Når barna bestemmer

De siste årene har bokpriser som Arks barnebokpris, bokslukerprisen og Uprisen lagt vekt på at det er barna som kårer hvilken bok de synes er best.

– Prisene gir et godt innblikk i hva barn og ungdom liker, noe som ofte overrasker oss voksne, som antar mye om barne- og ungdomsleseren som ikke nødvendigvis stemmer. Mange får en fornyet selvtillit i møte med bøkene når de opplever at deres meninger om boken tas på alvor, sier Burås Storø.

– Men er ikke leseaksjonene i skolen mest opptatt av antall leste sider enn selve leseopplevelsen?

– Vi vet at slike konkurranser av og til kan vri leserens oppmerksomhet bort fra innholdet i boken og gjøre at de velger den som går raskest å lese. Samtidig så ser vi jo også at man av og til trenger å få et lite dytt for å komme i gang med lesingen, og at mange er blitt lesere av slike konkurranser nettopp fordi de har fått mulighet til å lese gode bøker.

Ikke fortapt

Du har kanskje forsøkt det meste og allerede begravd tanken på å vekke bokormen til live igjen? Det er ingen grunn til å fortvile, mener Pia Larsen.

– De som har lest mye før, kommer tilbake. Jeg tror det var en amerikansk undersøkelse som konkluderte med følgende: «De faller ut når de er 13, for så å komme tilbake når de er 20». ●

Tips

til økt leselyst

- 1 La barna bestemme, men gi dem mange bøker å velge mellom.
- 2 Orienter deg mot nye barne- og ungdomsbøker. Bøkene fra din egen barndom kan være utdatert.
- 3 Spør ekspertene: biblioteket, bokhandelen, sjekk forlagenes og foreningen !les sine nettsider og ubok.no. Spør lesehester du kjenner og sjekk bestselgerlistene.
- 4 Hva liker barnet mitt generelt? Fotball? Finn hyllen med fotballbøker.
- 5 Bruk tid på å finne riktig bokserie. Har man først funnet en serie med et etablert univers som appellerer, blir man lettere hekta.
- 6 Prøv ut flere sjangler og gjør dem tilgjengelig; humor, krim og spenning, fantasy, bøker fra skolehverdagen, faktabøker.
- 7 Fokuser på underholdningen mer enn at lesing er viktig for å forbedre ordforråd og skole-resultater.
- 8 Graphic novels, som veksler mellom løpende tekst og tegneserie, kan fenge og motivere barn som ikke leser så godt.
- 9 Les høyt – også for barn som kan lese selv. Stopp, snakk, relater.
- 10 Gå gjerne ett skritt tilbake. Man trenger ikke alltid å strekke seg oppover i alder. Billedbøker og illustrerte romaner kan fortsatt være interessante.
- 11 Ikke tenk på hva som er «riktig» lesing. Bøkene trenger ikke å være tykke og høylitterære.
- 12 Ikke tving, men inspirer og lag en hyggelig setting. Ta med barna på opplevelsestur til biblioteket når dere har tid og gå på kafé etterpå.
- 13 By- og bokferie? Besøk de store, flotte bokhandlerne i for eksempel London og New York. Barn leser engelsk og med litt lomme penger og fritt valg av bok, kan dette bli en opplevelse for livet.
- 14 Vær et leseforbilde. La også far være en lesende rollemodell. Det kan være viktig for guttene.
- 15 Unngå dårlig samvittighet og tidspress. La ikke stoppeklokken styre lesegledden. Fem gode minutter er bedre enn 20 dårlige.
- 16 Invester i boklesing og ikke værgnien hvis barna har lyst på en ekstra bok i bokhandelen.